

Oponentský posudek habilitační práce Rudolfa Kasince

Občan verzus štátna moc: justičný omyl, občianska neposlušnosť, právo na odpor

Autor si pro svoji habilitační práci vybrala tři relativně autonomní témata, jejichž spojnici lze spatřovat ve snaze předcházet justičním omylům i cestou občanské neposlušnosti a uplatněním práva na odpor. Z této logiky vychází i autorovo členění práce do jednotlivých kapitol, aby byla zachována logická posloupnost práce. Zvolené trojité téma lze považovat za téma náročné, zasahující vedle právně teoretické problematiky i do oblastí ústavního a trestního práva, právní sociologie a právní filosofie. Určitým zpestřením tematizace justičního omylu je autorův exkurs do oblasti filmového zpracování justičních omylů.

Monografie o celkem 181 stranách je rozdělena na předmluvu (predhovor), úvod, tři kapitoly a závěr. Práci uzavírá seznam použité literatury a ostatních zdrojů.

V **předmluvě** autor naznačuje svoji cestu ke zvoleným třem tématům práce a aktuálnost tématu v současném globalizujícím se světě s hrozbou terorismu a atmosférou strachu živenou masmédií.

V **úvodu** práce autor ve zkratce charakterizuje obsah jednotlivých kapitol a popisuje použité metody uplatněné v jednotlivých kapitolách. Zároveň zde autor vyslovuje tři výzkumné otázky, které se váží k jednotlivým kapitolám práce. Jeho snahou je na základě studia odborné literatury, analýzy judičiálních rozhodnutí i interpretace legislativních textů ověřit, zda tvrzení obsažená v těchto třech výzkumných otázkách lze přijmout a považovat za platná.

První kapitolu, věnovanou problematice justičního omylu, lze považovat za jádro práce, a to jak rozbořením dané problematiky, tak rozsahem textu. Autor kapitolu nazývá „*Teoreticko-právní analýza pojmu justiční omyl*“, i když obsah této kapitoly představuje nejen vymezení pojmu, ale i celou šíři problematiky justičních omylů. Habilitant si správně položil základní otázku, jak široce chápat justiční omyl (s. 29-32). Při širší koncepci lze podřadit pod justiční omyl i omyly v občanskoprávních rozhodnutích, přísnější sazbu trestu odnětí svobody apod. Při užším chápání justičního omylu jde jen o omyly ve vlastním slova smyslu, kdy je odsouzena osoba za nespáchaný trestný čin k trestu odnětí svobody či trestu smrti. Lze zde položit otázku, do jaké míry je možno považovat justiční omyl za objektivní kategorii a k čemu vztahovat problémové soudní rozhodnutí: zda k chybnému posouzení skutkového stavu nebo i k nesprávné interpretaci platného práva. Lze za justiční omyl považovat odsouzení nevinné osoby, která svým falešným přiznáním cíleně dosáhla vyvinění skutečného pachatele? Specifickou kategorií justičních omylů představují nespravedlivá odsouzení na základě diskriminačních zákonů s rasovým podtextem např. v nacistickém Německu. Za justiční vraždu se obvykle považuje trest smrti uložený nevinnému člověku v zinscenovaném

soudního procesu, jak ji charakterizuje i habilitant (s. 86). Je otázkou, zda se u nevinně odsouzených k trestu smrti, u nichž se později testem DNA prokázala jejich nevina, uvedeme, že šlo jen o justiční omyl nebo to budeme považovat za justiční vraždu. Za přínosný je třeba považovat habilitantův návrh legální definice justičního omylu (s. 84), která by přispěla k širšímu povědomí právnické veřejnosti, zejména orgánů trestní justice, o tomto nežádoucím právním jevu a jeho důsledcích. Autor při výkladu justičního omylu čerpá často podklady z angloamerického právního systému. Nabízí se tak otázka, který ze dvou velkých právních systémů, kontinentální nebo angloamerický, je náchylnější k výskytu justičních omylů.

Druhá kapitola se věnuje občanské neposlušnosti. Pro logické sepětí celé práce bylo vhodné tematizovat občanskou neposlušnost návazně na problematiku justičního omylu, na příklad k vyjádření eventuálního protestu s případy justičních omylů. Občanskou neposlušnost lze postavit do kontrapozice s konceptem *občanské poslušnosti* (*civil obedience*), jak je známa v občanském postoji Sokratově a dalších filosofů. Občanská neposlušnost, jak správně poznamenává habilitant, má nenásilnou formu (s. 109, 111) a je spojována s jejím provedením na veřejnosti nebo s její veřejnou známostí. Habilitant vhodně charakterizuje proměnu podoby občanské neposlušnosti od tradičních forem občanské neposlušnosti k moderním formám využívajícím dnes významně internetovou síť. Podrobněji rozvádí zejména kybernetickou občanskou neposlušnost a hackerství. Výstižně ukazuje, že k občanské neposlušnosti lze využít i umělecké dílo, zejména film, jak tomu bylo u části filmové a divadelní tvorby v období pražského jara a následného normalizačního procesu. Sankcí pak byla nemožnost veřejné umělecké tvorby.

Třetí kapitola se zaměřuje na právo na odpor jako základní lidské právo, které se aktivuje, pokud jsou k jeho uplatnění naplněny ústavní podmínky. Je třeba rozlišovat právo na odpor jako ústavně zakotvené právo oproti právu na odpor jako přirozené právo v zemích, kde není toto právo pozitivováno a jeho projevy jsou politickým systémem považovány za deliktní jednání, obvykle v oblasti trestního práva. Podmínky pro uplatnění práva na odpor jsou stanoveny v různých ústavách různě, v české a slovenské ústavě poměrně restriktivně. Bylo by přínosné srovnat tyto podmínky pro uplatnění práva na odpor s rozsahem tohoto základního práva v některé z ústav tradičních demokratických států. Rozdílnost ústavního zakotvení práva na odpor vede k tomu, že to, co je v některých státech možno subsumovat pod právo na odpor, je v jiných státech považováno za projev občanské neposlušnosti nebo kriminální činnost. Kam bychom měli zařadit např. akce disidentů v období normalizace: pod občanskou neposlušnost nebo jako projev práva na odpor? Posouzení této otázky zasahuje do několika právních disciplín, a nelze na ni jednoznačně odpovědět. Autor příkládá velkou roli občanské společnosti (s. 157). Je třeba ale vnímat i roli politické společnosti jako souboru seskupení a vztahů zaměřujících se na oblast politiky a boje o politický vliv nebo politickou moc. Šance na úspěch při uplatnění práva na odpor jsou vázány na řadu společenských a politických předpokladů a autor oprávněně shledává možnost uplatnění tohoto základního práva jako značně omezenou.

V **závěru** práce autor shrnuje výsledky ověření výzkumných otázek vyslovených v jednotlivých kapitolách. Legislativní zakotvení autorem navrhovaného právního vymezení justičního omylu je zřejmě v nedohlednu vzhledem k tomu, že si veřejná moc výskyt justičního omyl nepřipouští. Při ověřování druhé výzkumné otázky se potvrdilo, že formy občanské neposlušnosti prošly v návaznosti na společenské změny a nové informační a komunikační technologie důležitou transformací. Ve vztahu k tématu třetí kapitoly habilitant vymežil podmínky pro úspěšnou realizaci práva na odpor.

K **celkovému hodnocení** habilitační práce lze shrnout, že práce má logicky vystavěnou nosnou konstrukci zahrnující analytický i syntetizující pohled. Představuje uceleně zpracovaný výklad dané problematiky, jež má v určitých aspektech interdisciplinární rozměr nejen v rámci právní vědy. Habilitační práce je zpracována s dobrou znalostí předmětného tématu, pečlivě a systematicky. Cíl práce, ověřit ke každé ze tří kapitol klíčovou výzkumnou otázku, byl splněn. Habilitační práce vychází z širokého okruhu relevantních domácích i zahraničních pramenů a habilitant v tomto směru prokázal dobrou schopnost cílevědomě a tvůrčím způsobem pracovat s rozsáhlým vědeckým materiálem, jak o tom svědčí i bohatý poznámkový aparát (331 odkazů pod čarou). Autor osvědčil schopnost teoretického zvládnutí dané problematiky a jeho práce přináší nové vědecké poznatky. Práce poskytuje inspirativní zdroj myšlenek a podnětů k zamyšlení nad problematikou justičních omylů, občanské neposlušnosti a práva na odpor. Její aktuálnost v pozdně moderním a globalizovaném světě bude nutně narůstat.

K **formální stránce** práce lze říci, že je napsána srozumitelným čtivým jazykem s minimálním počtem překlepů. Úroveň citací je na dobré úrovni, citace naplňují požadavky mezinárodní citační směrnice ISO 690.

Celkově lze konstatovat, že práce habilitanta představuje vědecky přínosné dílo, které prokazuje jeho schopnost vědecké a pedagogické práce na požadované úrovni. Předložená práce **naplňuje podmínky stanovené v příslušných předpisech pro úspěšnou obhajobu a udělení JUDr. Rudolfa Kasincovi, PhD. vědecko-pedagogického titulu docent ve studijním oboru teorie a dějiny státu a práva.**

V Brně 22. 10. 2017

prof. JUDr. PhDr. Miloš Večeřa, CSc.